33STE JAARGANG | PASEN | APRIL - MEI 2023

Paul*us*

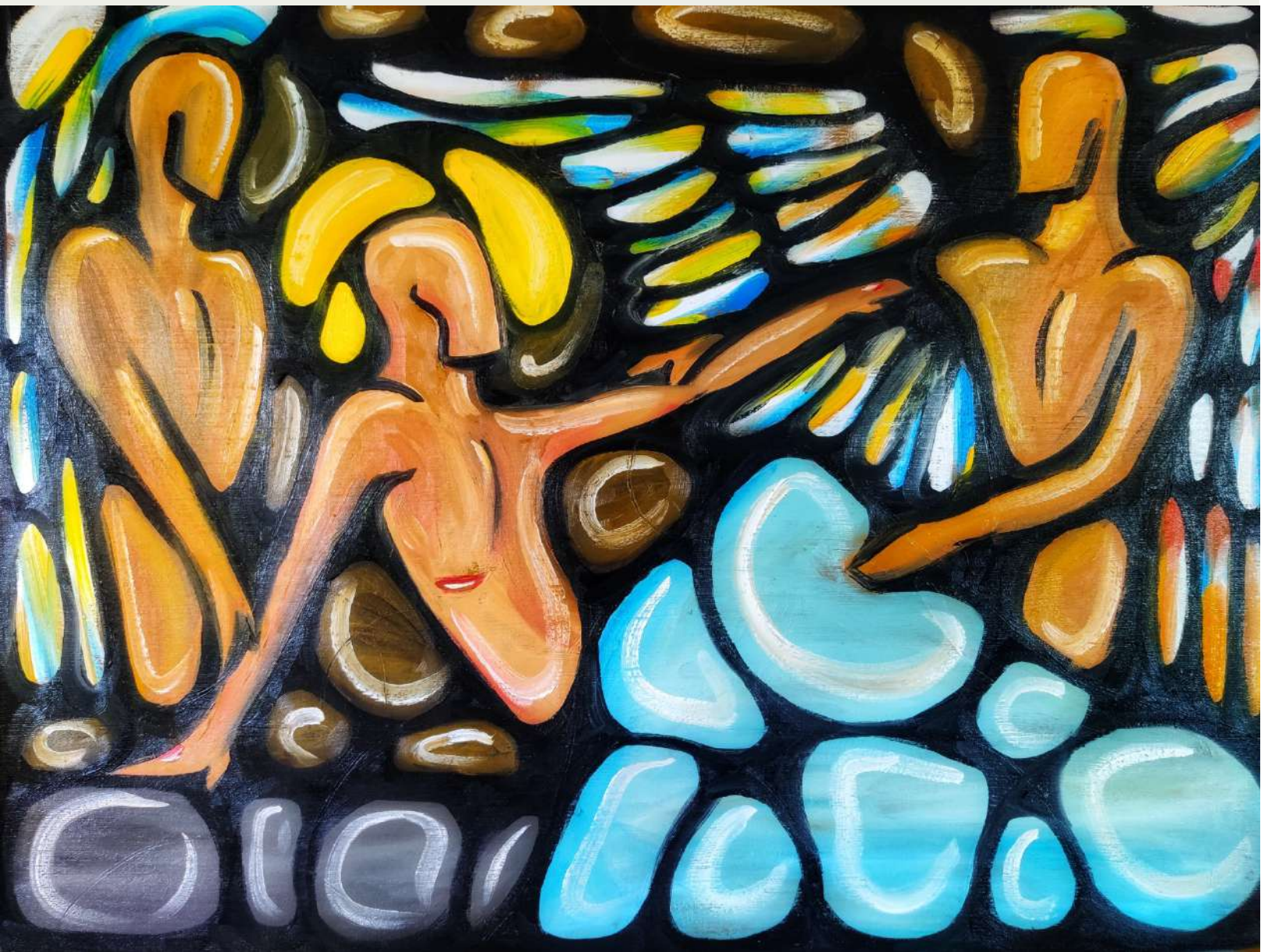

INHOUD

Pasen is een feest — VOORWOORD 3

Van graf naar kribbe — PASTORAAL 4

Onze Caravaggio — EVENEMENTEN 6

Rozenbroeders — RELIGIE 9

Homo Ludens — REPORTAGE 13

Vrouw redt prior — GESCHIEDENIS 14

Mooie kunst, trage blik — EVENEMENTEN 16

Festivalleke doen? — MUZIEK 18

Beestige boel — EVENEMENTEN 21

Is God dood? — THEOLOGIE 24

Miniatuurtjes — DIGITAAL 32

Agenda 36

Afbeelding op de omslag: *Pasen* - Francis Akkara o.p.

PASEN IS EEN FEEST

Vasten en ramadan overlapten elkaar dit jaar gedeeltelijk, maar dat vormde geen aanleiding voor de twee religies om samen iets te organiseren. Zelfs, of moet ik zeggen ook, in het geloof leven de gemeenschappen grotendeels naast elkaar. Verwonderlijk is dat niet als je ziet hoe verschillend christenen en moslims hun vasten beleven.

De VRT schenkt elk jaar veel aandacht aan het carnaval in Aalst, omdat het veel volk lokt. Terecht ook aan de ramadan, want in sommige steden is de helft van de bevolking er actief mee bezig. Onze vasten komt niet of nauwelijks in het nieuws en dat kan je de pers niet kwalijk nemen. Binnen de christelijke gemeenschap is het een non-event geworden.

Jammer. Want de christelijke vasten als bezinningsperiode in de aanloop naar de ultieme hoogdag van Pasen heeft zoveel potentieel. Pasen, in tegenstelling tot de vasten, kennen we nog wel. Misschien omdat het dan vakantie is? Of omdat er dan paaseitjes verstopt liggen in de tuin. Zoete chocolade en het suikerfeest, is er dan toch een link?

De herdenking van de verrijzenis is een fantastisch feest. ‘Pasen beleven is het verleden loslaten en ruimte maken voor een innerlijke transformatie’, lezen we in het pastoraal. Op deze hoogdag verwachten we weer een volle kerk met de Krönungsmesse van Mozart, één van de vele muzikale belevenissen de komende maanden.

Daarmee is het antwoord gegeven op de wat provocerende vraag ‘Is God dood’, die in een lezing van Studium Generale werd gesteld. Hij leeft maar enkel door ons, gelovigen.

Net als alle andere jaren werkt Sint-Paulus mee aan Erfgoeddag, dat dit keer de beestjes centraal stelt, en aan Slow Art Day, waar we tijd maken om rustig naar Rosa van Lima te kijken.

Met Rosa zijn we aanbeland bij hét thema van dit nummer: O.L.V. van de Heilige Rozenkrans. We presenteren het resultaat van onderzoek in de archieven en schetsen op 1 mei het verhaal van ‘onze Caravaggio’. We komen dan eindelijk te weten hoe en waarom het origineel van de Rozenkransmadonna Antwerpen voor Wenen ruilde.

Veel leesplezier en zalig Pasen!

Guido Meeussen
hoofdredacteur

WANNEER HET GRAF, EEN KRIBBE WORDT

Pasen beleven is ruimte maken voor een transformatie, door de dood heen stappen. De verrijzenis doet het verleden niet herleven, het is het 'oude' leven loslaten en het 'nieuwe' omarmen.

De *verrijzenis.* Wat kunnen we daarover zeggen? Waarschijnlijk weinig, want er is zoveel dat aan ons begrip, ons verstand ontsnapt... Maar toch: We kunnen getuige zijn van mensen die zijn opgestaan! Mensen die op een dag 'ontwaakt' zijn in hun leven. *Verrijzenis* betekent meer leven brengen in ons sterfelijk bestaan. Hoop in onze angsten. Moed in onze vrees. Verrassing in onze routine.

De *verrijzenis* beleven gaat niet over het doen herleven van het verleden. De *verrijzenis* beleven is door de dood heengaan. En er zijn zoveel momenten in ons leven dat we zo goed als… dood zijn. Waar we opgesloten zitten in graven van teleurstelling, verbrijzelde hoop, gebroken dromen.

De *verrijzenis* beleven is een nieuwe vruchtbaarheid vinden, zelfs als alles verloren lijkt. Pasen is meer dan een verleden dat weer opduikt in ons leven. Integendeel, het is een succesvolle rouw. Het is mislukking overwinnen. De komst van iets onmogelijks voor het menselijk oog.

Om dit te ontdekken, moeten wij bepaalde breuklijnen aanvaarden, waarvan de moeilijkste misschien is: ons niet langer vastklampen aan ons eigen leven. Om dergelijke transformatie te ervaren, moeten we — net als Maria van Magdala in het evangelie— naar onze eigen plaatsen van kwetsbaarheid gaan.

Net als zij, moeten wij het risico durven nemen om naar het graf te gaan.
Het gaat erom te ontdekken hoe datgene wat ons gevangen houdt — onze ontgoocheling, ons verdriet, onze frustraties — een 'kribbe' van een nieuwe wereld kan worden!

Voor Maria is het lege graf als een kribbe, een plek van geboorte. Het is allicht niet toevallig dat het in de evangelies de vrouwen zijn die als eerste de aankondiging van de *verrijzenis* krijgen. Is het niet precies omdat zij leven dragen en het in de wereld brengen?

De grote 'paasoversteek' beleven is loslaten, ruimte maken voor een innerlijke transformatie, een (weder) geboorte. Om herboren te worden, ongeacht onze leeftijd. De aankondiging van de *verrijzenis* is het verhaal van een openbaring, van een aanstekelijke vreugde.

De *verrijzenis* begint telkens weer als een graf een kribbe wordt, een plaats van aankondiging. Wanneer een rouw wordt afgesloten. In die zin is de *verrijzenis* geen historisch feit, het is een vraag die gesteld wordt aan onze geschiedenis en aan elk van ons.

En hier is de vraag: 'Welke zijn uw 'graven' die plotseling plaatsen
van verkondiging en belofte kunnen worden?' De boodschap die het Evangelie brengt is: 'Het graf is leeg! Ga weg, er is niets meer te zien in je leven op die plek'.

Dat is de vreugde van Pasen: leven terugbrengen in ons bestaan dat zo vaak vol droefheid is. Dat kan misschien met een eenvoudig woord van troost, met een teder woord dat geruststelt, met een zacht gebaar of een begrijpende blik. Dit alles toont ons dat onze graven, d.w.z. onze eigen plaatsen van dood, leeg kunnen zijn en dat de verrijzenis aan het werk is.

In het Grieks is er maar één woord voor 'graf' en 'angst'. *Ho taphos, to taphos*. Is het niet vaak zo dat onze angsten verdwijnen als we ze durven aanpakken? Als de buitengewone verkondiging van Pasen met zulke nieuwe ogen wordt bekeken, dan zullen wij werkelijk vruchtbaar rouwen in ons leven.

Didier Croonenberghs o.p.
pastoor van de Sint-Paulusparochie

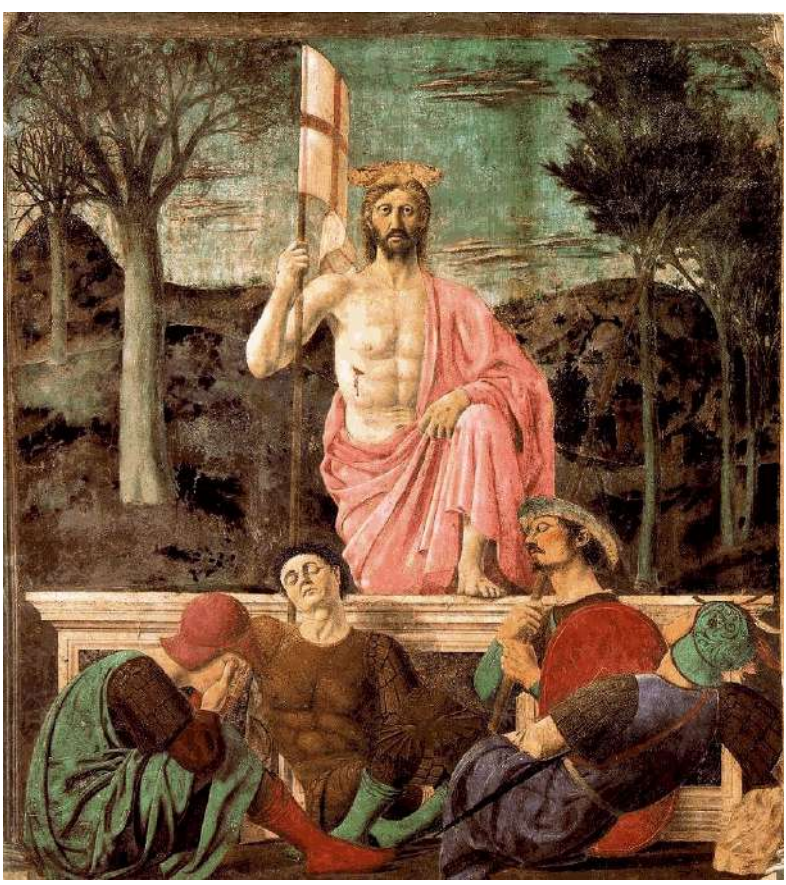

↑ VERRIJZENIS – PIERO DELLA FRANCESCA – CA 1463 – SANSEPOLCRO

Het echte verhaal over de Rozenkransmadonna

‘ONZE CARAVAGGIO’

Hebben de Oostenrijkers onze Madonna van de Rozenkrans, de enige Caravaggio in een Vlaamse kerk, nu gepikt of hoe zit dat? We doken in de archieven om voor eens en altijd de waarheid naar boven te brengen. U hoort er alles over op 1 mei

Op het einde van een vorige lezing met muziek in de Sint-Pauluskerk (2021) lieten we Aurelio Scetti achter in de gevangenis van Portoferraio op Elba. Hij was een veroordeelde moordenaar, die als galeislaaf meevocht tijdens de zeeslag bij Lepanto, die grote clash tussen de vloot van de Heilige Liga en die van het Ottomaanse Rijk. Dat gebeurde op 7 oktober 1571. Het geopolitieke voordeel van de overwinning van de Heilige Liga verwaterde vlug.

Een paar religieuze gebeurtenissen, die tijdens en na de zeeslag plaatsvonden, brachten een beweging op gang die tot vandaag duurt. Nog tijdens de slag bij Lepanto verscheen de Heilige Maagd van Victorie aan de christelijke geallieerden en die organiseerden voor haar, onmiddellijk na de overwinning, een processie aan land. Dat kunnen we zien op één van de vier Lepantoschilderijen in de pandgang, een kloostergang naast de Sint-Pauluskerk.

Broederschap

Pius V, paus en dominicaan, bad in het Vaticaan de rozenkrans tijdens de periode van confrontatie tussen de twee vloten. Pas na een paar weken vernam hij het nieuws over de overwinning van de christelijke Heilige Liga en de verschijning van de Heilige Maagd tijdens de zeeslag. Volledig in de geest van de contrareformatie verkondigde Pius V dat de steun van Maria had geleid tot de overwinning. Hij legde de feestdag van Maria van Victorie vast op 7 oktober en die herdenking wordt tot vandaag in ere gehouden over de hele katholieke wereld. In 1573 veranderde paus Gregorius XIII de naam van de feestdag in Feest van O.L.-Vrouw van de Heilige Rozenkrans.

Broederschappen van Maria van de Heilige Rozenkrans mochten opgericht worden in alle kerken die een altaar bezaten dat aan die Maria was toegewijd. Het Maria-altaar van de Antwerpse Sint-Pauluskerk werd al vlug na 1573 aan Maria van de Rozenkrans opgedragen. In het volgende decennium werd de broederschap van O.L.V. van de Heilige Rozenkrans opgericht. Deze broederschap van ongeveer 440 jaar oud organiseert een lezing met muziek bij de start van de Mariamaand, op maandag 1 mei. Het is aan haar altaar dat we het onderwerp van de lezing vinden, de Rozenkransmadonna van Sint-Paulus.

De talloze schilderijen, gravures en beelden over Maria, die de rozenkrans aan Dominicus en andere dominicanen overhandigt, ontstaan veelal in de late 16de en in de 17de eeuw. Dat had te maken met de contrareformatie, maar ze refereren tegelijk naar een traditie van de rozenkrans die voorheen al bestond. In die tijdsgeest kwam het schilderij tot stand, dat we tijdens de lezing van 1 mei in de schijnwerpers zetten: De Madonna van de Rozenkrans, la Madonna del Rosario, van Michelangelo di Merisi, da Caravaggio.

Tijdens deze lezing met muziek besteden we aandacht aan het in nevelen gehulde ontstaan van het schilderij, de reis naar Noord-Europa en de unieke verwerving door Pieter Paul Rubens, Jan Brueghel en hun vrienden, die het aan de Antwerpse predikherenkerk zullen schenken.

De focus leggen we op de laatste jaren van onze Caravaggio in Antwerpen, tussen 1781 en 1786. Dankzij onze recente opzoekingen in de registers van de Oostenrijkse administratie in het Rijksarchief in Brussel, weten we nu wat er in die jaren echt gebeurd is. We maken komaf met vele kwakkels, want de archieven onthullen de feiten chronologisch en waarom schilder de Quertenmont zo extreem lang deed over de kopie van het schilderij.

Voor geen geld ter wereld

Een uitgelezen team musici brengt tijdens de lezing schitterende muziek uit de periodes die we bespreken. De opbrengst van dit unieke evenement zal door de broederschap van O.L.-Vrouw van de H. Rozenkrans van de Sint-Pauluskerk besteed worden aan de organisatie van de Mariavieringen op 15 augustus 2023.

Als kers op de taart wordt de Rozenkransmadonna in het Maria-altaar in april professioneel gereinigd, zodat ze tijdens deze lezing zal schitteren zoals 237 jaar geleden. De kosten voor de reiniging worden gesponsord door de onvolprezen Sint-Paulusvrienden. De Antwerpse dominicanen wilden in de 17de eeuw hun Rozenkransmadonna voor geen geld ter wereld missen. Tijdens de lezing ontdekt u waarom wij er in de Sint-Pauluskerk nog net zo over denken.

Armand Storck

Praktisch, maandag 1 mei:

Ingang langs de Sint-Paulusstraat (deuren om 14u15).

Muziek: Sarah van Mol, sopraan –
Wim Becu, trombone – Bart Rodyns, orgel.
Lezing door Armand Storck (script) en Guido Meeussen, in een regie van Caroline De Wever.

De lezing duurt ongeveer twee uur, inclusief pauze. Tijdens de pauze kunt u tegen democratische prijzen een drankje nuttigen in de Lourdestuin of in de crypte, afhankelijk van het weer.

Tickets: 18 euro in voorverkoop, 20 euro de dag zelf aan de kassa.

Reservatie en betaling door storting op naam van 'P.C. Sint-Paulus' op rekeningnummer BE17 4099 6012 3121. Vergeet niet om te vermelden: 'Lezing 1 mei, uw naam, aantal personen en e-mailadres' (we zenden u een bevestiging per e-mail). U kunt voor deze reservatie assistentie vragen per e-mail aan: info@sintpaulusantwerpen.be

Mariadevotie en religieuze genootschappen

ROZENBROEDERS

Broederschappen waren ooit religieuze lekenverenigingen met naam en faam. Vaak stond de devotie voor Maria en de rozenkrans hoog in hun vaandel. De rozenkrans bestaat nog steeds, net als de broederschappen, maar het heilige vuur van weleer is vandaag nog een bescheiden waakvlam.

Wie niet nauw betrokken is bij de katholieke liturgie, denkt bij ‘broederschap’ (1) spontaan aan verbondenheid tussen mensen. Zelfs in de kerkelijke wereld is dat vandaag het geval. Een oproep van de bisschoppenconferenties tot een ‘universele broederschap die niemand uitsluit’ (2) moeten we in die zin begrijpen, net als de uitnodiging van de paus voor een ‘versterking van de broederlijke banden’ (3).

Een broederschap in de zin van een organisatie - en daarover hebben we het hier wel degelijk – was en is een doorgaans katholieke vereniging van vrome leken, meestal verbonden aan een kerk of kapel en onderworpen aan het canoniek recht. Ze moest dus de zegen krijgen van de paus, in de praktijk was dat de bisschop.

Synoniemen voor een broederschap zijn een fraterniteit, confrérie of sodaliteit. ‘Broederschappen onderscheid(d)en zich door hun engagement van vele andere katholieke verenigingen door hun geloof en devotie. Het zijn privéverenigingen die vaak actief zijn in oudere parochies en ze hebben dan ook een oude traditie’ (4)

Ontstaan

Broederschappen ontstonden in de elfde eeuw. Tijdens de contrareformatie in de tweede helft van de 16de eeuw en in de 17de eeuw beleefden ze een hoogconjunctuur. Maar net als de ordes, de parochies en andere kerkelijke organisaties incasseerden ze rake klappen op het einde van het Oostenrijks bewind onder keizer Jozef II en nog een keer tijdens de Franse bezetting.

In de tweede helft van de 19de eeuw konden de broederschappen profiteren van een tijdelijke heropbloei, onder meer als reactie tegen het liberalisme én onder impuls van het ultramontanisme, een stroming die de paus als dé autoriteit in geloofszaken benadrukte.

Maar naarmate de 20ste eeuw vorderde, verloren deze verenigingen hun aantrekkingskracht, een evolutie die gepaard ging met de ontkerkelijking. De dynamiek van de nog bestaande broederschappen hangt vandaag de dag sterk af van het enthousiasme van de parochiegemeenschap, de leden van de vereniging en – zoals heel vaak in groepen – van de voortrekkersrol van een begeesterd individu (zie kaderstuk).

Soorten

We onderscheiden twee 'soorten' broederschappen: die van boete of penitentie (de 'XIV-daagse berechting', bijvoorbeeld) en die van devotie of naastenliefde (Rozenkrans of Heilig Sacrament in Sint-Paulus). Deze omschrijvingen zeggen meteen alles over hun doelstelling: het promoten van een bepaalde heiligencultus of bedevaart (5). In Vlaanderen maakte vooral die tweede categorie furore, met Maria in een voortrekkersrol.

Geld kan of kon je ermee niet verdienen, voor zover bekend ook geen aflaten (of toch?), maar broederschappen brachten wel een sociale status met zich mee, ze hadden maatschappelijk aanzien en vormden een sterke gemeenschap. In sommige broedersch
appen ontstonden zelfs heuse dynastieën en ging een lidmaatschap over van vader op zoon (6).

Volgens historica Els Minne (7) hadden Antwerpenaren in de oorlogszuchtige 17de eeuw vier goede redenen om lid te worden van een broederschap: 1. In spannende tijden ben je maar beter een goed christen - 2. Sociaal kapitaal kan je veel opleveren - 3. Het zielenheil van anderen is jouw bekommernis - 4. Maar je eigen zielenheil is nog belangrijker.

Voor dat laatste kon je best lid worden van de broederschap van de Gelovige Zielen. 'Die paste een beproefde katholieke methode toe om gelovigen over de streep te trekken (…) ze kocht een volle aflaat bij de paus voor elke gelovige die lid werd (…) Voor menig Antwerpenaar was de keuze snel gemaakt' . Toch aflaten verdienen dus.

Rozenkrans

Het is in die turbulente 17de eeuw dat de Rozenkransmadonna van Caravaggio arriveert in de toenmalige predikherenkerk, onze Sint-Pauluskerk. Dat is geen toeval: de dominicanen zijn van alle ordes de grootste fans van de rozenkrans en op dat ogenblik was er hier al enkele decennia een broederschap van de Heilige Rozenkrans actief.

Een rozenkrans kan twee dingen betekenen: een gebedssnoer (paternoster) of een gebed. Het snoer bestaat uit zes grote en 53 kleine kralen, het gebed omvat het herhaaldelijk bidden van het Onzevader (15 keer) en het Weesgegroet (150) keer. We hebben het hier over het gebed en de traditie errond (8)

Wanneer de rozenkrans precies vorm kreeg is onduidelijk. Vast staat dat het gebed zijn oorsprong vond in het zogenaamde psalterium, een boek met daarin 150 psalmen uit de Bijbel. Het bidden van die psalmen werd in de vroege middeleeuwen steeds populairder in kloosters. Een variant op dat psalterium waren de volkspsalters, waarbij de psalmen stilaan vervangen werden door vaste gebedsformules.

Onzevader

Aanvankelijk domineerde het Onzevader die volkspsalters (vandaar ook: paternoster), geleidelijk aan werd dat echter vervangen door het Weesgegroet en zo ontstond het 'Psalter van Maria'. Wanneer dat proces zich voltrok, is voorwerp van debat. Het situeert zich tussen de 12de en 14de eeuw. Die overgang liep uiteraard grotendeels parallel met de toenemende Mariadevotie.

Maar vanwaar die roos? Naarmate de Mariaverering toenam, groeide ook het aantal legendes over de moeder van Jezus. In één daarvan neemt Maria de Weesgegroeten uit de monden van haar dienaren aan om ze als rozen aan een snoer te rijgen, een snoer dat ze rond haar nek hangt, waarmee ze zich 'bekranst'.

Een rozenkrans was in de late middeleeuwen ook het symbool voor een bruid (9). De Kerk wordt in het Nieuwe Testament de 'bruid van Christus' genoemd en Maria is het zinnebeeld van de Kerk en in die zin past het om – als bruid – een rozenkrans te dragen. Het gebed (de rozenkrans) siert Maria en daarmee de Kerk, de bruid van Christus.

Tegen die achtergrond de dominicanen bestempelen als de 'bedenkers' van de rozenkrans, is allicht een brug te ver. Zeker is dat ze de traditie en het gebruik ervan sterk hebben bevorderd, ook in de Nederlanden en met name in Antwerpen. Met als cultureel en religieus hoogtepunt, de aankomst van de Rozenkransmadonna van Caravaggio.

Guido Meeussen

Noten:
1. Het of de broederschap? Het is 'de' want het woord is vrouwelijk (zie: Van Dale), hoewel het doorgaans exclusieve mannenbastions zijn
2. Voorzitters bisschoppenconferenties roepen EU op tot broederschap, in Kerknet-redactie, november 2020
3. Paus roept op tot broederschap, in Kerknet-redactie, april 2018
4. Nieuwsbrief Broederschap van de Heilige Rozenkrans van Schoten (BHRS), jaargang 1, nr.2
5. ibidem
6. ibidem
7. Els MINNE, Een meerwaarde voor de Gelovige Zielen. Leden en activiteiten van drie Antwerpse 18de-eeuwse broederschappen, in Stadsgeschiedenis, 2, 2020
8. wikipedia
9. kro-ncrv.nl/katholiek

Hugo Lambrechts (76) stelde in het jubeljaar 2000 de Broederschap van de Heilige Rozenkrans in Schoten weer in. Deze broederschap zag het levenslicht in de Sint-Cordulakerk in 1644, dus zo'n halve eeuw na die van Sint-Paulus. In het eerste ledenboekje staan de namen van de leden vermeld tot 1871, zo schrijft Hugo in zijn eerste nieuwsbrief van augustus 2021. 'We noteerden een korte heropleving van 1877 tot het einde van de 19de eeuw'.

Momenteel werkt Hugo aan een doctoraat over de Mariadevotie bij de rozenkransbroederschappen in Vlaanderen en Noord-Brabant. Hij publiceerde al een boek over de pelgrimstocht naar de Hanzestad Lübeck. Zijn passie voor Maria kreeg hij met de paplepel mee. Zijn grootmoeder vervaardigde van die typische madonna's die onder een glazen stolp werden geplaatst en een medaille van Onze-Lieve-Vrouw van Antwerpen van zijn vader beschermde hem tijdens een pelgrimstocht naar Compostela. GM

HOMO LUDENS IN DE CRYPTE

De eerste quiz van Sint-Paulus was een overdonderend succes. Dat zeggen wij niet, maar (bijna) iedereen die vrijdagavond 24 maart meespeelde en meewerkte.

Los van het feit dat iedereen een leuke avond beleefde, zorgden de verkoop van versnaperingen en tombolabiljetten voor een mooie opbrengst, zodat we circa 1500 euro aan de Sint-Vincentiusgenootschap kunnen schenken.

De cateringploeg (Mia, Josphine, Caroline, Herman en Marianne en stand-in Francis) werkte zich uit de naad om alle dorstigen te laven, een christelijke daad. Quizmasters Rudi, Armand en Guido zorgden ervoor dat de grijze massa van de 17 ploegen – in totaal bijna 100 deelnemers – op volle toeren moest draaien, een educatieve onderneming.

We gaan nu met een kritisch oog terugblikken op wat nog beter kan - wat niet makkelijk zal zijn - want dat we volgend jaar weer gaan quizzen lijkt een quasi-certitude.

Nog een dikke merci aan de kerkraad voor zijn gulle steun en aan iedereen die heeft bijgedragen tot deze geslaagde avond.

Ophovius: diplomaat en 'spion' (2)

VROUW REDT PRIOR

De prior van de Antwerpse dominicanen werd 400 jaar geleden in Heusden gearresteerd, op verdenking van omkoperij. In de vorige Paullus lazen we over de geheime brief van de landvoogdes Isabella, in dit nummer richten we de schijnwerper op een andere sterke vrouw.

↑ MICHAEL OPHOVIUS DOOR PIETER PAUL RUBENS, MAURITSHUIS DEN HAAG

Bertholda van Swieten T'Serclaes (1566-1647) staat bekend als de 'amie' van Maurits van Oranje. Ze heeft twee dochters die in het Brusselse wonen en dat geeft haar de mogelijkheid om boodschappen over vrede of oorlog tussen de landvoogdes Isabella en Maurits uit te wisselen. Maurits noemt Bertholda zijn 'koppelaarster voor de vrede'. Hij zet haar mogelijk in als spion aan het Brusselse hof, hoewel het er door haar betrokkenheid op lijkt dat ze oprecht gelooft in een nieuw vredesbestand.

Misschien is ze als geboren katholiek wel een dubbelspion, een Mata Hari uit de 17de eeuw. De Franse staatssecretaris d' Ocquerre schrijft over haar in 1624: 'la Tserclaes était un espion dont on usait de toute rencontre, ce qui n'est pas à négliger, car, sous l'habit de femme et de moyne, il se traite des affaires très importantes'. (1)

↑ GEVANGENPOORT – DEN HAAG

Ondertussen zit Michael Ophovius vast in de Gevangenpoort van Den Haag, eerst alleen, later in gezelschap van twee jezuïeten, Theodoor Tack en Peter Maillart, die verboden katholieke missen hebben opgedragen. Michael voert tijdens zijn gevangenschap correspondentie met zijn Antwerpse klooster, met de gouverneur van Heusden die hij probeerde om te kopen en met advocaten en geldschieters. Zijn crimineel dossier - tegenwoordig in het Nationaal Archief van Nederland in Den Haag - bevat een aantal van die brieven.

Intieme brief

In een niet-gedateerde brief aan de gouverneur van Heusden wijst Michael op de verraderlijke rol van diens bastaardneef Godfried van Horne. In maart 1623, Michael zit dan nog vast in Heusden, schrijft de subprior van de Antwerpse dominicanen, Nicolaas van Deventer, hem dat Isabella Godfried heeft laten arresteren. De meest intieme brief schrijft Ophovius op 22 april 1623 aan Dierck de Jonghe, advocaat in Den Haag.

Michael heeft zich gerealiseerd dat hij niet vlug zal vrijkomen en wendt zich uit geldgebrek tot de Jonghe. Hij verzoekt om hemden voor hem te laten maken: '… mij belieft door enige van U.Ed. dienaren of dienaressen twee hemden van lijnwaad te doen maken, groot van fatsoen, want ik ben een zwaar persoon en niet klein'. Verder schrijft hij dat hij 18 dagen in de Haagse gevangenis verblijft, zo weten we dat hij op 4 april in de Gevangenpoort van Den Haag is aangekomen. Hij bidt de Jonghe om twaalf gulden cash geld om enkele kleine kosten te kunnen betalen.

De slotzin is ontroerend en bewijst dat de schrik er terecht goed inzit bij Ophovius: '… laat mij geheel in God, zonder Wiens toelaten niet één haartje van ons hoofd verloren gaat.'

De resolutieboeken van de Staten-Generaal vormen de betrouwbaarste bron over de manier waarop de vrijlating van Ophovius uiteindelijk tot stand komt. Vanaf maart 1624 lezen we regelmatig notities over de onderhandelingen, die gecoördineerd worden door Bertholda T'Serclaes. Prins Maurits heeft haar opgedragen om ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk Noord-Nederlandse gevangen vrijkomen in ruil voor Ophovius en de jezuïeten. Dat lukt vrij snel voor Tack, maar Ophovius en Maillart zullen nog anderhalf jaar moeten wachten.

Een getuigenis over de interventies van Bertholda vinden we ook in een brief van Brabants kanselier Pecquius aan Spinola, gedateerd 21 oktober 1623: '… Madame de Tserclaes trouve qu'il serait peu à propos de la dépêcher avec de nouvelles lettres de son altesse au prince d'Orange pour le fait du père Ophovius, mais qu'il vaudra mieux pour cette fois, qu'elle-même écrive une lettre au prince d'Orange…' (2). Die brief van de invloedrijke vrouw zal tot de vrijlating van Ophovius leiden, net zoals de brief van een andere, 21 maanden eerder, zijn gevangenschap inluidde.

Geweigerde mijter

In november 1624 is het dan eindelijk zo ver, Ophovius en de jezuïet Maillart worden geruild tegen een groot aantal Noord-Nederlanders in Spaanse hechtenis. De laatste resolutie van de Staten-Generaal die we over Ophovius vinden is genoteerd op 22 november en luidt: 'Holland heeft Bolleman aangewezen om de paters te begeleiden… juffrouw T'Serclaes vraagt vergoeding voor haar inspanningen inzake de uitruil… zij ontvangt 200 gulden… verzocht wordt Ophovius en Maillart snel naar Sluis te brengen'.

Ophovius is eindelijk vrij en moet zich verantwoorden bij de 'Propaganda fide'. In zijn brief van 15 maart 1625 meldt hij hen kortweg dat hij alles gedaan heeft 'pro obsequio fidei et maiestatis catholicae', uit gehoorzaamheid aan het geloof en de katholieke majesteit. Isabella bemiddelt voor hem een bisschopsmijter in Brugge, weg van de Staten-Generaal, ter compensatie van het leed, maar Ophovius weigert en stelt vergeefs zijn medebroeder in Antwerpen, Johannes Bocquetius, voor als alternatief.

In 1626 wordt Ophovius benoemd tot bisschop van 's Hertogenbosch en begint de volgende episode van zijn turbulente leven. Pieter Pauwel Rubens schrijft ironisch dat de bisschopsmijter Michael beter past dan de gevangenisketens. Bertholda van Swieten T'Serclaes blijft nog gevangenen ruilen tot 1634, ze is dan 68 jaar. Haar leven wordt het onderwerp van boeken en een toneelstuk. Het wordt tijd dat we haar rol in de vrijlating van Michael Ophovius erkennen.

Armand Storck

Noten

1. Tserclaes was een spion, waarvan men bij elke gelegenheid gebruik maakte. Dat is niet te onderschatten, want onder het kleed van een vrouw en een monnik spelen zich zeer belangrijke zaken af.
2. Mevrouw Tserclaes vindt dat het weinig zal opbrengen om haar met nieuwe brieven van zijne hoogheid naar de prins van Oranje te zenden, over de zaak van pater Ophovius. Het zou beter zijn als zij ditmaal zelf een brief schrijft aan de prins.

Bronnen

- Nationaal archief Nederland, 3.20.46, inv. nr. 185, Stukken gediend hebbende in een crimineel proces voor het Hof van Holland tegen Michael Ophovius, prior van het Dominicaner convent te Antwerpen. Dat dossier bevat de originele brief van Isabella aan Ophovius.
- Resolutiën der Staten-Generaal 1576-1630, het bronnenmateriaal bestaat uit de ordinaris en secrete resoluties van de Staten-Generaal en bevindt zich in het Nationaal Archief in Den Haag.
- Maarten HELL, Huyghens Instituut, Bertholda van Swieten T'Serclaes
- L. DUERLOO, Dynasty and piety, archduke Albert and Habsburg political culture, uitgeverij Ashgate, London 2012
- E. GACHET, Lettres inédites de Pierre Paul Rubens, Brussel 1840
- L.J. ROGIER, De Mechelse districten in de 17de eeuw, Amsterdam 1947
- F.V. GOETHALS, Dictionnaire des familles nobles du royaume de Belgique, Brussel 1849
- M. GACHARD, Histoire politique et diplomatique de Pierre-Paul Rubens, Brussel 1877

‘Slow Art Day’ in Sint-Paulus

MOOIE KUNST, TRAGE BLIK

Op zaterdag 15 april vindt de jaarlijkse internationale hoogdag van de bewuste kunstliefhebber plaats: Slow Art Day. Dit keer staat Rosa van Lima in de kijker.

Ondertussen is de ‘slow art’-beweging uitgegroeid tot een wereldwijd fenomeen. Het enthousiasme van eerdere deelnemers steekt steeds meer musea en kerken aan en dat geldt ook voor Antwerpen. De Sint-Pauluskerk haakte een achttal jaar geleden haar wagonnetje aan dit project, om bezoekers te begeleiden naar hoe ze ‘op hun gemak’ van kunst kunnen genieten. Toen waren we bijna de enige in Antwerpen, terwijl we in 2023 met fierheid tussen het Fotomuseum, het Red Star Line museum en het KMSKA mogen staan.

Ruim 140 musea hebben besloten om dit jaar deel te nemen aan Slow Art Day. Chichester Cathedral (UK) en de Sint-Pauluskerk zijn de enige kerken die zich geregistreerd hebben en dat is merkwaardig, want welke omgeving leent zich beter tot contemplatieve kunstbeleving dan een kerk? De kunstwerken die in kerken getoond worden zijn meestal bewust gemaakt voor die plek. Ze passen dan ook volledig in hun omgeving en dragen mee de boodschap uit die de opdrachtgever en de kunstenaar willen brengen.

Rosa van Lima

Dat is zeker zo voor de twee beelden van Rosa van Lima met Jezuskind, een marmeren en een eikenhouten. We zetten ze allebei, maar toch apart in het zonnetje. Voor de Rosa van Lima in marmer (Artus Quellinus, de jonge, ca. 1670) plaatsen we op 15 april stoelen en we geven de bezoekers een blad met wat mogelijke vragen over het beeld ('wat denk je dat het onderwerp is, waarom staat het beeld op deze plek, wat wou de kunstenaar vertellen'). Die vragen dienen gewoon als hulpmiddel om het beeld te bekijken en te begrijpen, ze hoeven zelfs niet beantwoord te worden.
Na een tiental minuutjes kunnen de bezoekers vragen stellen over het kunstwerk aan de aanwezige gidsen van de Sint-Paulusvrienden, die wat meer over Rosa van Lima zullen vertellen. Aansluitend wandelt een gids met het groepje naar de Rosa van Lima in eikenhout (Willem Kerricx I, ca. 1680) aan de andere zijde van de kerk. Dat beeld is een deel van de monumentale biechtstoel van het 'Laatste Oordeel', dé ultieme barokke aansporing om tijdens de biecht geen enkele zonde te vergeten. Op die plek wordt het volledige verhaal van Rosa verteld.

Neem je tijd op zaterdag 15 april. Kom naar Sint-Paulus en dompel je rustig onder in het boeiende verhaal van Rosa van Lima. We beginnen aan Slow Art Day om 14u en we gaan er mee door tot 17u. De toegang tot de Sint-Pauluskerk, de calvarietuin, de pandgang en de schatkamer is gratis op die dag. Reden te meer om zeker langs te komen en vergeet niet: sinds een jaar is de ingang voor toeristisch bezoek langs de Sint-Paulusstraat.

Armand Storck

Programma van Pasen tot Sacrament

FESTIVALLEKE DOEN?

Van Pasen tot Sacramentsdag, dat is 50 dagen 'feesten'. Vindt u ook niet dat het iets van een festival heeft, zoals de 'Ten days off', het oude technofestival van de Gentse feesten?

Met onze 'Fifty days off' houden we het graag klassiek maar voor de rest voldoen we netjes aan een oerdegelijk Belgisch festival: muziek van 's morgensvroeg – een orkestmis om 10u30 mag tellen - tot 's avonds laat, op verschillende locaties op de Sint-Paulussite: van 't Schooltje over de kerk tot in de crypte, met een hapje en een Dominicusbiertje op het gras van de Lourdestuin.

April

Pasen vormt de apotheose van de Goede Week. Donderdag 6 april vieren we met voorganger Kiran Joy o.p. om 19u Witte Donderdag. Op Goede Vrijdag hebben we om 15u de Kruisweg en om 19u gaat Francis Akkara o.p. de dienst voor. De Paaswake op zaterdag 8 april houden we om 21u, een dienst die geleid wordt door Anton Milh o.p. De drie diensten worden muzikaal omkaderd door onze organist *Bart Rodyns*.

Krönungsmesse KV 317 van W.A. Mozart – orkestmis voor Pasen

zondag 9 april, 10u30, kerk
Didier Croonenberghs o.p.

Didier Croonenberghs o.p., onze pastoor, gaat voor. Na twee jaar gedwongen pauze mochten we vorig jaar opnieuw een echte orkestmis vieren. De opkomst was enorm: alle stoelen waren bezet en achteraan stonden de mensen de hele mis recht. Uiteraard zat de prachtige Krönungsmesse van W.A. Mozart daar voor iets tussen. Dit jaar zorgen het Octopus Kamerkoor, samen met solisten en Euterpe Baroque Consort o.l.v. Bart Van Reyn voor de uitvoering. Het programma en de uitvoerders vindt u terug in de folder aan de ingang van de kerk. Een vrije bijdrage is welkom.

Na de viering bent u van harte uitgenodigd op een kleine receptie voor een drankje en een babbel.

C. Ph. E. Bach voor Beloken Pasen - orgelmis met thema

zondag 16 april, 10u30, kerk – Dries Ghesquiere o.p.

Met *beloken Pasen* of *Witte Zondag* zoals dat in Duitsland heet, sluiten we de paasweek of het paasoctaaf af. Beloken is dus geen oud-Nederlands voor 'belegen', om niet te zeggen 'vijgen na Pasen'. Evenmin is Carl Philipp Emanuel Bach (1714 – 1788) een flauw afkooksel van zijn vader, Johann Sebastian (1685 – 1750). Carl Philipp was charmant, hoffelijk en onderhoudend, eigenschappen die zijn vader miste. Hij vertoefde ongedwongen in de hoogste kringen dankzij zijn brede, algemene ontwikkeling – na zijn Gymnasium studeerde hij eerst rechten in Leipzig en Frankfurt aan de Oder. Carl Philipp is een vertegenwoordiger van wat de galante stijl wordt genoemd en vormt een belangrijke schakel tussen de barokstijl van zijn vader en het classicisme van de Eerste Weense School met W.A. Mozart als één van de belangrijkste vertegenwoordigers. Onze titularis-organist laat hem daarom met veel plezier weerklinken op deze *beloken Pasen*.

Leo Adamov (viool) - solistenmis

zondag 23 april, 10u30, kerk
Didier Croonenberghs o.p

Op deze derde zondag van Pasen krijgt Bart Rodyns het gezelschap van violist en goede vriend Lev Adamov. Lev of Leo is een geboren Moskoviet, maar woont ondertussen al jaren in Nederland. Van 2000 tot 2007 bezocht hij er het Rotterdams Conservatorium en als jonge muzikant speelde hij al met grote orkesten als het Nederlands Philharmonisch Orkest. Hij gaf les aan de faculteit van het Brooklyn Conservatory of Music maar doceerde ook aan de academie in Dinant. Hij is een van de oprichters van het New York Music Teaching Artists Collective (NYMTAC). Leo's professionele muzikale ervaringen bestrijken een breed pallet gaande van Broadway over Sjostakovitsj pianotrio tot solo-improvisaties. Hij heeft een eigen website waar u nog meer info vindt: https://www.leoadamov.com/leobio.html

Mei

De 'ontsluierde' Rozenkransmadonna – vertelconcert

maandag 1 mei, 15u, kerk

Armand Storck heeft u elders in dit nummer al warm gemaakt voor dit unieke vertelconcert: samen met Guido Meeussen, onze hoofdredacteur, vertelt hij u het volledige verhaal achter 'dat schilderij links aan het altaar', 'die Caravaggio van Sint-Paulus'. Enkele opmerkelijke ontdekkingen in de Oostenrijkse archieven in Brussel leveren ons nu het échte verhaal achter 'de diefstal door keizer-koster' in de late 18de eeuw. Drie muzikanten, Bart Rodyns (klavier), Wim Becu (trombone) en Sarah Van Mol (zang), brengen muziek uit die periode. Tegen 1 mei is ook de reiniging van het schilderij klaar.

Praktisch:

- Ingang langs de Sint-Paulusstraat
- de voorstelling duurt ongeveer twee uur, inclusief pauze. Drankjes te koop tijdens de pauze in de Lourdestuin of in de crypte, afhankelijk van het weer.
- Prijzen:
  - € 18 in VVK (storting op naam van 'P.C. Sint-Paulus' op rekeningnummer BE17 4099 6012 3121, met vermelding: 'Lezing 1 mei, uw naam, aantal personen en e-mailadres' (u krijgt een bevestigingsmail))
  - € 20 aan kassa

Aus der Tiefen – concert

zaterdag 6 mei, 20u, kerk

Muzikaal Ensemble Alegría o.l.v. Mannu Wuyts, wordt stilaan een vertrouwd gezicht in onze kerk. Minstens één keer per jaar, meestal in het najaar, komen ze langs voor een drukbezocht concert. Wegens de geplande restauratie van onze kerk in het najaar, hebben ze hun agenda omgegooid.
Met Aus der Tiefen draait het deze keer rond afscheid en rouw, het verlangen naar vergeving. Het zijn universele thema's waarin ook de groten uit de barok, zoals J.S. Bach en G.F. Händel, inspiratie vonden. Ze creëerden zo een tijdloze schoonheid.

Programma:

- Cantate 131 "Aus der Tiefen rufe ich, Herr, zu dir" van J.S. Bach
- The ways of Zion do mourn (ook bekend als Funeral Anthem for Queen Caroline) van G.F. Händel
- Concerto voor viool en hobo (BWV 1060) van J.S. Bach

Praktisch:

- Ingang via de Veemarkt
- deuren open om 19u30
- kaarten te koop via kaarten@alegria-online.be of telefonisch via 03/239.26.08

Koninklijk Familiakoor Elsdonk – koormis

zondag 7 mei, 10u30u, kerk - Anton Milh o.p.

Het Koninklijk Familiakoor Elsdonk uit Edegem is ontstaan in 1927, bij de oprichting van de parochie Heilige Familie. Al gauw klom het koor o.l.v. Mon Fornoville naar een hoog niveau. Enkele zangers zongen zelfs mee in de Vlaamse Opera.

Na het overlijden van Mon in 1985 nam zijn zoon Paul de leiding over. Tussen 1999 en 2009 dirigeerde Erik Demarbaix, ons welbekend. Onder zijn leiding bracht het koor onder meer de Kleine Orgelmesse van Joseph Haydn. In 2017 vierde het koor zijn 90ste verjaardag. Sebastiaan Van Steenberge componeerde voor deze gelegenheid de Missa Sagrada Familia voor koor, orgel en strijkorkest.

Sinds 2013 staat het koor o.l.v. Tom Van Der Plas en samen met organist Erwin Van Bogaert zorgen ze op deze 5de zondag van Pasen voor de muzikale omkadering van de viering, voorgegaan door Anton Milh. o.p.

‘Scarlatti and beyond’ – concert

zondag 7 mei, 15u , ’t Schooltje

Het ZEITSPIEL klavierduo is terug. Bart Rodyns op klavecimbel (Ruckers/Crijnen) en Nicolas Callot op pianoforte (Pfister/Van den Hemel) breien een vervolg aan hun succesvolle klavierfestival ‘Keyboard discoveries’. Deze keer brengen ze o.a. werk van Domenico Scarlatti (1685 – 1757) onder de aandacht.

Praktisch:

- meer info via www.facebook.com/ZEITSPIELklavierduo of
- op www.nicolascallot.be
- tickets via info@eubc.be (vergeet de .be niet, anders komt u bij de Europese Boksconfederatie terecht)

Emmanuel-Durletfonds en ‘Orfeo Symfonisch Orkest’ – Concert

zondag 14 mei, 15u, kerk

Deze keer geen intiem pianorecital in ’t Schooltje. Het Emmanuel-Durletfonds trekt alle registers open en komt met een groot orkest en een podium naar de kerk! De prachtige piano ‘Blüthner 1911’ van wijlen Emmanuel Durlet (1893-1977) verhuist uiteraard mee en krijgt het gezelschap van Orfeo Symfonisch Orkest o.l.v. Rik Ghesquière. Het concertwerk van Durlet staat centraal, maar werken ook Ludwig van Beethoven, Edvard. Grieg, A. De Boeck en Antonin Dvorák passeren eveneens de revue.

Van E. Durlet staat op het programma:

- ‘The Chapel of Mary-Magdalen extra muros’, concerto voor viool en orkest, eerste deel ‘Moderato’ (E. Lawson, viool)
- ‘Song of the Bard’, concerto voor piano en orkest (van P. Benoit, in pianoversie van E. Durlet) (K. Izumi, piano)
- ‘Medieval Scenes’, concerto voor piano en orkest, eerste deel ‘Maestoso’ (K. Izumi, piano)

Praktisch:

- ingang langs de Sint-Paulusstraat
- tickets te bestellen via emmanuel-durlet.be

Muzikaal Ensemble Alegría – koormis voor O.L.H.- Hemelvaart

donderdag 18 mei, 10u30, kerk
Didier Croonenberghs o.p.

Hier zijn ze al terug! Ze krijgen blijkbaar niet genoeg van het prachtige kader van Sint-Paulus. Deze keer zoeken ze zelfs hogere sferen op: in plaats van op een podium, zingt Muzikaal Ensemble Alegría o.l.v. dirigent Mannu Wuyts voor de gelegenheid vanop het hoogzaal. Samen met titularis-organist Bart Rodyns.

Valerie Vervoort (sopraan) – solistenmis

zondag 21 mei, 10u30, kerk - Kiran Joy o.p.

'Veranderen van spijs doet eten.' Misschien een wat plastische uitdrukking om te melden dat we verheugd zijn een nieuw muzikaal gezicht in onze kerk te verwelkomen. Helemaal onbekend is Valerie niet. Zo hebben we de laatste jaren al vaker van het vioolspel van haar partner Eliot Lawson mogen genieten. We stellen Valerie Vervoort hier even aan u voor:

Valerie Vervoort (°1978) studeerde klassieke zang aan het Conservatorium van Antwerpen, aan de Brooklyn Conservatory in New York en aan de Operastudio in Gent. In 2007 behaalde ze de eerste prijs op de internationale wedstrijd José Augusto Alegria (november 2007), het jaar daarna was ze finaliste in twee competities.

Ze vertolkte o.a. Polly uit The Three Penny Opera van Kurt Weill, Blondchen uit Die Entführung aus dem Serail van W.A. Mozart, Pamina uit Die Zauberflöte, eveneens van W.A. Mozart en Noémi en Cendrillon uit Cendrillon van Jules Massenet. Ter gelegenheid van de opening van het nieuwe station van Luik in 2009, zong ze live voor RTBF tijdens de show Gare à vous van Dragone.

In 2009 zong ze tijdens de Joodse Humoravonden doorheen Vlaanderen, ter gelegenheid van het Joods Cultuurfestival. Valerie concerteerde in Europa, de Verenigde Staten, Israël, Hong Kong en Qatar met o.a. Brooklyn College orchestra, Vlaams Radio Orkest, Spectra Ensemble, Charlemagne Orkest, Intermezzo Festival Orchestra en het Orchestra do Minho.

Valerie deed opnames voor de Spaanse Televisie, de Portugese Radio Antena 2, ARTE, Exqi TV, RTBF en treedt geregeld op met de pianisten Jill Lawson en Nicolas Callot. In kamermuziek hoorden we haar met Lawson, Hommages en het Enigma Ensemble.
Ze werkte samen met hedendaagse componisten zoals Arne Werkman, Adam Gorb, Denis Bosse en Hanne Deneire. In november 2010 bracht Beeldenstorm een CD uit met muziek van Hanne Deneire, waarbij Valerie werken zingt voor sopraan.

Nelsonmis van J. Haydn – orkestmis voor Pinksteren

zondag 28 mei, 10u30, kerk – Anton Milh o.p.

De Nelsonmis of Missa in angustiis ('Mis voor bange tijden') van Haydn lijkt wel voor deze tijden van conflicten, oorlogen, inflatie en energiecrisissen geschreven. Nu ja, tijdens het leven van 'papa Haydn' werd er ook wat afgevochten. De echte naam van het werk luidt Missa in d, Hob. XXII:11 maar de twee bijnamen vertellen zo veel meer. U leest daar alles over in het programma dat u op de dag van de orkestmis aan de ingang van de kerk kan verkrijgen.

Het Octopus Kamerkoor, solisten Liesbeth Devos (sopraan), Inez Carsauw (alt), Adriaan De Koster (tenor) en Matthew Zadow (bas) en Euterpe Baroque Consort o.l.v. Bart Van Reyn staan garant voor een begeester(en)de uitvoering.

Juni

Kaskrakers - orgelmis met thema

zondag 4 juni, 10u30, kerk – Kiran Joy o.p.

Als je Spotify zou vragen een playlist voor ons groot orgel te maken dan staan daar ongetwijfeld de volgende werken tussen: J.S. Bachs Toccata, Samuel Barbers Adagio for strings, W.A. Mozarts Ave verum, Antonio Vivaldi's Vier Jaargetijden en het Ave Maria van Bach/Gounod. Gelukkig hebben we onze eigen 'spotify', a.k.a Bart Rodyns en die brengt dat ook nog eens live!

Maarten Lingier op de Blüthner '1911' - pianorecital

zondag 4 juni, 15u – 't Schooltje

De Limburgse pianist en componist Maarten Lingier (°1993) is de afsluiter in deze voorjaarsreeks pianorecitals van Emmanuel Durletfonds vzw.

Lingier begon in 2011 zijn studie klassieke piano aan het conservatorium van Amsterdam, waar hij in 2015 afstudeerde met de onderscheiding 'uitmuntend' voor zijn bachelorproef. Aan het Koninklijk Conservatorium van Brussel behaalde hij in 2017 'cum laude' zijn masterdiploma. In 2018 besloot hij compositie te studeren aan de Ecole Normale de Musique de Paris, Alfred Cortot, een studie die hij een jaar later afrondde met de onderscheiding 'Degré Supérieur de Composition'. In datzelfde jaar werd hij gevraagd om een kameropera met rapinvloeden te schrijven voor het B-Classic festival. Dit werk werd uitgevoerd op 28 maart in C-Mine, Genk.
Eveneens in 2019 werd hij finalist van het concours 'Île de créations'. Zijn werk Suite concertante pour violoncelle werd uitgevoerd in 2021 door het 'Orchestre National d'Île de France' met Victor-Julien Laferrière als solist. Dit concert werd tevens uitgezonden op France Musique. In 2020 werd hem gevraagd een compositie voor viool en piano te schrijven. Dit werk was verschillende keren te horen op Klara met Vilmos Csikos op viool en Lingier aan de piano. Vervolgens haalde hij te Parijs in de 'Ecole Normale de Musique' de eerste prijs compositie.

Praktisch:
- ingang langs de Sint-Paulusstraat
- tickets: 18 euro voor niet-leden, 14 euro voor leden, 16 euro voor 60+ers en 8 euro voor -21-jarigen
- bestellen via emmanuel-durlet.be of storten op de rekening BE35 3200 4363 7037 op naam van het Emmanuel-Durletfonds vzw met vermelding 'Maarten Lingier' en het aantal plaatsen.

UNLV Singers on tour – concert

vrijdag 9 juni, 14u, kerk

Elk jaar passeren er tijdens de zomermaanden enkele groepen van reizende muzikanten en zangers. Stel u hierbij geen geromantiseerde middeleeuwse taferelen van rondtrekkende barden met lieren en luiten voor. De zangers van de University of Nevada, Las Vegas o.l.v. Joseph Svendsen en Stephanie Council, nemen het vliegtuig en steken de Atlantische Oceaan over.

Met de bus trekken ze dan rond in de Lage Landen. Naast onze kerk bezoeken ze ook nog de Sint-Baafskathedraal in Gent, de Engelse kerk in Amsterdam en de Sint-Bavokathedraal van Haarlem. Op het programma staat o.a. werk van J.P. Sweelinck (1562-1621) en G.P. da Palestrina (1525-1594). Meer recent werk is dat van J.S. Bach en nog 'recenter' van G. Jackson (1963) en M. Aspaas (1973).

Praktisch:
- ingang langs de Sint-Paulusstraat
- ticket: koop uw toegangsticket (5, 3 of 0 euro) voor een bezoek aan de kerk en u krijgt er een volledig concert gratis bij.

Missa Brevis in F. van J. Haydn - orkestmis voor Sacrament

zondag 11 juni, 10u30, kerk
Didier Croonenberghs o.p.

In onze volgende Paullus gaan we dieper in op deze derde orkestmis van het jaar. Een reden te meer om het alvast in uw agenda te zetten. Vocaal ensemble Reflection en Euterpe Baroque Consort o.l.v. Patrick Windmolders hebben dat al gedaan.

Alle info en laatste updates vindt u terug op de website sintpaulusantwerpen.be

Caroline De Wever en Guido Meeussen

Erfgoeddag in Sint-Paulus

BEESTIGE BOEL

Het thema van Erfgoeddag is dit jaar 'Beestig'. Zoals steeds doet Sint-Paulus mee en dit keer met extra goesting, want er lopen nogal wat beestjes rond in onze kerk. En er boven.

Met een onderwerp als 'Beestig' kan je alle kanten uit. Zwartkijkers denken dan misschien aan opgezette dieren, aan insecten of wormen die schade berokkenen aan het erfgoed. Maar wij kijken met een roze bril naar het prachtige dierenrijk.

Wij gaan in de Sint-Pauluskerk met de bezoekers speuren naar dieren, die al heel lang in de kerk aanwezig zijn. Het valt op hoeveel dieren er op de eikenhouten lambriseringen zijn afgebeeld, hoeveel hondjes de kerk onder haar hoede heeft. We hebben zelfs leeuwen die de poorten bewaken tegen ongure individuen. De dieren maken vaak deel uit van een verhaal, maar soms zijn ze gewoon ontsproten aan het speelse, creatieve brein van de kunstenaar.

Begeleid door verhalen en toelichting van de vrijwilligers, ontdekken de bezoekers al keuvelend hoe kunstenaars bijbelse en andere religieuze verhalen omzetten in afbeeldingen.

Het verhaal van het hondje met de brandende fakkel in zijn muil is een verhaal dat in elke dominicaanse kerk wel opduikt. Meer dan 25 hondjes zijn er in onze kerk te vinden. De kinderen krijgen een werkblad en na afloop een geschenkje. Ook naar de leeuwen kan je op zoek, maar opgepast, sommige zijn gevaarlijk.

In het hoogkoor staan een aantal detailfoto's van fragmenten uit het koorgestoelte, die anders verborgen blijven in het donkere eikenhout. Ze vertellen het verhaal van Bas, Lotte , een ridder en een vuurspuwende draak. In Antwerpen valt Erfgoeddag samen met de '10 Miles'. Loop toch even de Sint-Pauluskerk binnen, het loont de moeite. Trouwens, verschillende Antwerpse kerken zetten hun beste dierenpootje voor. Een groot gedeelte wordt gecoördineerd door Toerisme Pastoraal Antwerpen (TOPA). De Sint-Andrieskerk organiseert bijvoorbeeld een dierenwandeling met als thema: 'Beestig maar toch geestig'.

Levende dieren kan je soms ook spotten op en rond de Sint-Pauluskerk. Zo hebben we al enkele jaren af en toe een koppeltje slechtvalken te gast. Wie weet maken die twee een toertje rond de vergulde windhaan. Juist, weer een beestje.

Praktisch:
FARO, het Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed coördineert en ondersteunt al ruim 20 jaar Erfgoeddag. Zoals steeds wordt het evenement georganiseerd op de eerste zondag na de paasvakantie, dit jaar dus op 23 april.
De Sint-Pauluskerk is gratis toegankelijk op Erfgoeddag van 12u tot 17u. De ingang is zoals altijd langs de grote poort in de Sint-Paulusstraat.

Walter Geluyckens

En hebben wij daar schuld aan?

IS GOD DOOD?

Guido Vanheeswijck boog zich op de lezing van Studium Generale van februari over de vraag waarom wij niet meer over God spreken en waarom we dat misschien opnieuw moeten doen. Een wedervraag stelt zich echter: over welke God moeten we dan spreken?

In 1966 publiceerde Time Magazine een ondertussen iconische cover: 'Is God dead?'. Daarin stelde Edward Schillebeeckx, Vlaams dominicaan en theoloog, dat God verdwenen is door 'het beeld dat de Kerk gedurende vele eeuwen van Hem gebruikt heeft'. Sindsdien - hoewel er natuurlijk geen oorzakelijk verband is - liepen de West-Europese kerken leeg en heerst er verwarring over God, zowel bij gelovigen als bij niet-gelovigen. Hoewel atheïsten beter omschrijven tegen welke God zij zijn dan gelovigen weten in welke God zij geloven.

Guido Vanheeswijck, dominicaan, wijsgeer en filoloog, stelt dat in de huidige seculiere maatschappij christenen hooguit getolereerd worden op voorwaarde dat ze de inhoud van hun geloof zo vaag mogelijk houden. Over de onbevlekte ontvangenis, de maagdelijke geboorte, de verrijzenis van Jezus en onze eigen lichamelijke verrijzenis, het geloof in een eeuwig leven kunnen de meeste christenen weinig of niets zeggen, behalve misschien dat het om dogma's en mysteries gaat.

We dragen misschien nog het Heilig sacrament uit in een processie, maar als toeschouwers ons vragen wat de werkelijke aanwezigheid in het sacrament betekent, hebben we geen antwoord. Vroeger toen het geloof vanzelfsprekend was, werden deze vragen eenvoudigweg niet gesteld. Zelfs over het persoonlijke geloof in God spreken christenen zelden. Ook niet met hun kinderen en kleinkinderen.

Misbruiken

Slechts iets meer dan zes procent van alle 18- tot 23-jarigen in het katholiek hoger onderwijs noemt zich nog ‘christelijk gelovig’. Zijn ouders en grootouders daaraan medeschuldig? Het is wel opvallend dat vóór de affaire Vangheluwe (1) in Vlaanderen dit percentage ver boven 20 procent lag. De (seksuele en andere) misbruiken in de kerk dragen ongetwijfeld bij tot de ontkerkelijking, maar zijn ze de echte oorzaken?

Als gelovigen samenkomen in een parochie zijn zij vooral bekommerd om de muziek en de praktische aspecten van de liturgie. Kapellen of broederschappen en andere groepen in de parochies lijken meer op serviceclubs. Over God en het geloof wordt nauwelijks gesproken. Het verlies van een kind op gelovige wijze verwerken is bijna een taboeo
nderwerp. ’Eeuwig leven? Tja, daar weten we niets over, dus daar kunnen we ook niets over zeggen’.

De vraag dringt zich op: werken gelovigen mee aan die secularisatie? Dat God geheel afwezig is, moet niet verwonderen. Door zelf ook te zwijgen over God zijn we misschien medeplichtig.
Aanvankelijk zou Vanheeswijck zijn boek Onbeminde gelovigen bespreken. Daarin beschrijft hij hoe de ontkerkelijking in Vlaanderen zich voltrok en wat daar de (politieke) gevolgen van zijn. Hij eindigt met een oproep aan gelovigen om weer over God te spreken.
Maar daarop volgt de wat ongemakkelijke tegenvraag: ‘Over welke God zullen we dan spreken’? De almachtige, alwetende, algoede en rechtvaardige, barmhartige God? Die omschrijvingen, die vaak botsen met de harde realiteit, krijgen we niet meer uitgelegd. Die God is voor velen gestorven in Auschwitz of reeds veel vroeger, tijdens de godsdienstoorlogen. Voor wie Hij niet ‘dood’ is, is Hij overbodig gemaakt door de wetenschap of verdampt in de roes van de consumptiemaatschappij.

Vanheeswijck vindt dat we bij ontkerkelijking verder moeten durven denken dan de gangbare clichés. Zo zijn er heel wat: het Tweede Vaticaans Concilie, de slechte preken van de pastoors, het verlies van traditie, rituelen en devotie, de seksuele revolutie en de desintegratie van de familie, het materialisme en het neoliberalisme, de schandalen in de kerk, het dogmatisme en de wereldvreemdheid van de kerk of juist het gebrek aan rechtlijnigheid in de leer.

En er zijn er nog heel wat andere zoals de katholieke seksuele moraal,waar weinigen zich aan houden; het falen van het katholiek onderwijs; het neomarxistische postmodernisme in de universitaire wereld; de loge en de antikatholieke lobby in de politiek en de media; de polarisatie in de kerk en ga zo maar door. Maar volgens de spreker zijn dit zijn allemaal eerder symptomen of acceleratoren, maar geen fundamentele oorzaken van de ontkerkelijking in Vlaanderen.

Daarom besprak Guido Vanheeswijck ook zijn recent boek Tegendraadse beschouwingen. Daarin beschrijft hij hoe in elk tijdperk wereld-, mens- en godsbeeld nauw met elkaar verbonden zijn. Als het tijdperk verandert, verandert eerst het wereldbeeld, relatief snel gevolgd door het mensbeeld en daarna, met circa 100 jaar vertraging, het godsbeeld. In die godloze tussenperiode dooft het oude godsbeeld langzaam uit, maar is het nieuwe nog niet ontwikkeld. Leven wij vandaag in zo’n godloze overgangstijd? Zitten wij midden in verandering van tijdperk? Hoe zullen veranderingen in het wereldbeeld en het mensbeeld in de 20ste eeuw een nieuw godsbeeld beïnvloeden in de 21ste eeuw?

Praktisch:

Op die bovenstaande vragen probeerde Vanheeswijck een antwoord te geven. Meer daarover op https://youtu.be/z6iSqMWtuyk of https://www.dominicains.tv/nl/nieuws/guido-vanheeswijck
Zijn presentatie van februari kan u aanvragen met een mail naar studiumgenerale@outlook.be

Het volgende atelier van het Studium Generale vindt plaats op 7 juni, opnieuw in de crypte. De Nederlandse theoloog en dominicaan Stefan Mangnus van de Tilburg School of Catholic Theology spreekt over de eucharistische visie van Thomas van Aquino en de relevantie daarvan voor onze tijd. Ook de presentia realis zal opnieuw aan bod komen.
Inschrijven is gratis maar verplicht en kan bij studiumgenerale@outlook.be

Literatuur:
Guido VANHEESWIJCK, Onbeminde gelovigen. Waarom we blijven geloven, 2019
idem, Tegendraadse beschouwingen. Op zoek naar houvast in een verandering van tijdperk, 2022

Noten:
Roger Joseph Vangheluwe was de 25ste bisschop van Brugge tussen 1984 en 2010. Op 22 april 2010 bood hij zijn ontslag aan als bisschop door een zaak van seksueel misbruik. Dit ontslag werd de volgende dag door paus Benedictus XVI aanvaard. Strafrechtelijk onderzoek werd zonder gevolg afgesloten omdat de feiten verjaard waren.

Gilbert Lenssen

Facebook-hitparade van Krokus tot Pasen

MINIATUURTJES

Schitterend

In 1921 vindt in de Sint-Pauluskerk een grote jubelviering plaats. Het is dan 350 jaar geleden dat de huidige kerk werd ingewijd door bisschop Godefridus van Mierle o.p. en de broederschap van de Rozenkrans werd opgericht na de overwinning op de Ottomanen in de zeeslag van Lepanto.

Voor de jubelviering en zijn zilveren priesterjubileum schenkt pastoor Z.E.H. Van Bostraeten aan de kerk een prachtige niet te zware monstrans, bezet met edelstenen en versierd met twee ivoren engelen die het lunula dragen. De lunula is de cirkelvormige houder van de hostie.

De monstrans is het werk van Aloïs Haan. Verschillende juwelen zoals een aantal Vlaamse harten, van andere zilversmeden worden er in verwerkt De ivoren engelen zijn gesigneerd J. Niesen.

De schrijver Pieter Van Hoye auteur van het boek "Herinneringen aan de Sint-Paulusparochie en het schipperskwartier; periode 1918-1927" vermeldt dat het kunstwerk een half miljoen frank zou gekost hebben.

Ter vergelijking, de gebroeders Van den Bussche, wijnhandelaars in de Hoogstraat, laten een tjalk bouwen: een zeiljacht met twee masten en twee zwaarden, zes slaapcabines, een eetruimte, salon en een reservemotor. Kostprijs: net geen 500.000 frank.

De monstrans schittert nu in de schatkamer. Het is één van de prachtigste stukken uit de collectie. Een kunstwerk met 357 diamanten, 102 edelstenen, 46 parels en 5 Vlaamse harten.

Zusterlijk naast elkaar

De fotograaf stond in maart 1940 op het zuidelijke torentje van het grote pand aan de Jordaenskaai 25. Op 'Google maps' kan je de precieze locatie bepalen en zelfs het dakje op de voorgrond bestaat nog altijd.

De foto werd gepubliceerd in tijdschrift 'De Stad' en biedt ons een knap gezicht op Het Vleeshuis en de Sint-Pauluskerk vanuit een ongewone hoek. Twee mooie gebouwen uit de 16de eeuw, oorspronkelijk met een iets andere invulling, maar nu verbonden door muziek.

Epitaaf voor een onderpastoor

In de Sint-Pauluskerk staan en hangen beelden van tal van grote heiligen en gelukzaligen. Tussen al die heiligen ontdek je het epitaaf van onderpastoor Georges Van Alcken (1822-1910). Dit is zeer ongebruikelijk. Georges was meer dan 61 jaar onderpastoor van de toen pas opgerichte Sint-Paulusparochie. Deze priester stond dag en nacht klaar om de zieken en armen in de parochie te helpen. Het is uit dankbaarheid dat parochianen en vrienden als geschenk een marmeren beeld van het H. Hart met daaronder het portret in bas-reliëf van E.H. Georges Van Alcken schenken. Georges sterft in 1910, het neobarokke zuilbeeld van Jan Gerrits krijgt pas in 1913 een plaats in de kerk rechts van het altaar van de Venerabelkapel.

Dragende krachten

Elke kerk of andere gemeenschap steunt op dragende krachten, die altijd ter beschikking lijken te staan als er moet gewerkt worden. In Sint-Paulus zijn dat onder anderen vier engelen, die in de 19de eeuw van daarboven naar ons gedetacheerd zijn. We geraken (en willen) ze niet meer kwijt, want de personeelsdienst van de hemel heeft ze definitief uitgeschreven. Omdat ze permanent rondlopen in de kerk heeft het ons wat moeite gekost om ze eens samen te brengen voor een foto op het hoogkoor. De twee grootste noemen we voor het gemak allebei grote Pol, ge kunt ze toch moeilijk uit elkaar houden. U kunt wel raden hoe de twee kleine heten. Vindt u ze bij een volgend bezoek alle vier?

Minderbevoegde gezinnen

Het mooie polyvalente zaaltje naast de pandgang heeft nu wel definitief de passende naam 't Schooltje verworven. Er zijn in de loop van de voorbije jaren vele alternatieve namen gekomen en gegaan, maar 't Schooltje was vroeger een schooltje, dus waarom verder en moeilijker zoeken?

Soepbedeeling

Door de zorgen van het Gemeentebestuur zal, te rekenen met Maandag, 1 Juli, een soepbedeeling worden ingericht voor de minder bevoegde gezinnen, die het grondgebied van de stad bewonen.

De prijs van de soep wordt vastgesteld op 25 centimes per liter.

De bedeeling vangt aan te 12 uur en zal voorloopig plaats hebben in de hieronder aangeduide lokalen.

Per week zullen door iedereen deelnemer, drie rantsoeneeringszegels voor den aankoop van vleesch worden afgegeven in het lokaal waar de soep wordt bedeeld.

Antwerpen, 27 Juni 1940,
De Burgemeester,
L. Delwaide.

LIJST DER LOKALEN. — Stedelijke Kindertuinen: Abdijstraat 96; Lange Ridderstraat 58; Bredastraat 35; Driesch 11; Stuivenbergplein 37.

Parochiale bewaarscholen: Abdijstraat 128; Kammenstraat 51; Sint-Paulusplaats 15 (Potagiepoort); Paardenmarkt 92; Kongostraat 17.

De zusters maricolen van de Minderbroedersrui runden dit parochiale kleuterschooltje, vroeger naar waarheid 'bewaarschool' genoemd. Op 27 juni 1940 vinden we in de krant 'Vooruit' een bericht dat er tegen een voordelige prijs soep kan verkregen worden op verschillende plekken in Antwerpen, zo ook aan ons schooltje, bereikbaar via de Potagiepoort. 'Potagie' is een dikke, doorkookte groentepap, die lange tijd het basisvoedsel van de arme Antwerpenaren vormde. De eeuwenoude traditie van voedselbedeling aan de Potagiepoort door de Antwerpse dominicanen, werd op die manier doorgetrokken tot de prille oorlogsjaren van W.O.II. Het is zeker dat minderbegoede gezinnen ook altijd een beetje minderbevoegd zijn of als dusdanig worden behandeld, maar het is wel confronterend om het zwart op wit te zien staan.

Zo, u bent weer helemaal mee. Wil u graag meer van deze leuke weetjes lezen en/of op de hoogte blijven van allerlei activiteiten in de Sint-Pauluskerk?

Bezoek dan onze Facebookpagina 'Sint-Pauluskerk Antwerpen' of onze Instagrampagina @sintpauluskerkantwerpen en word onze vriend/volger! Like us/volg ons! Dank u!
Alle Facebookberichten en nieuwsjes verschijnen ook op onze website: www.sintpaulusantwerpen.be.

Uw FB/IG-ploeg (Armand Storck, Walter Geluyckens, Caroline De Wever)

APRIL

6, 7 en 8	8u30	— Tenebrae (ochtendgebed)
Do — 6	19u00	— Witte Donderdag - voorganger Kiran JoyDidier o.p.
Vr — 7	19u00	— Goede Vrijdag - voorganger Francis Akkara o.p. gezongen mis met orgel
Za — 8	21u00	— paaswake - voorganger Anton Milh o.p. gezongen mis met orgel
Zo — 9	10u30	— Pasen - voorganger Didier Croonenberghs o.p. orkestmis - Krönungsmesse van W.A. Mozart
Za — 15	14u00	— 17u00 - Slow Art Day
Zo — 16	10u30	— 2de zondag van Pasen(beloken Pasen) - voorganger Dries Ghesquiere o.p. orgelmis thema: C.Ph.E. Bach
Za —22	11u00	— huwelijk Yannick Logghe & Lauren De Winter - voorganger Rik Hoet
Zo —23	10u30	— 3de zondag van Pasen - voorganger Didier Croonenberghs o.p. solistenmis met Leo Adamov, viool
	12u00	— 17u00 - Erfgoeddag
Zo —30	10u30	— 4de zondag van Pasen - voorganger Kiran Joy o.p. - orgelmis

MEI

Ma — 1	15u00	— vertelconcert Rozenkransmadonna
Za — 6	20u00	— concert - Aus der Tiefen
Zo — 7	10u30	— 5de zondag van Pasen - voorganger Didier Croonenberghs o.p. koormis: Koninklijke Familiakoor Elsdonk uit Edegem o.l.v. Tom Van der Plas
	12u30	— doop Lewis en Cesar Cassiers - voorganger Anton Milh o.p.
	15u00	— concert – 'Scarlatti and beyond'
Zo — 14	10u30	— 6de zondag van Pasen - voorganger Didier Croonenberghs o.p. - orgelmis
	15u00	— concert - Emmanuel-Durletfonds en 'Orfeo Symfonisch Orkest'
Do — 18	10u30	— 6de zondag van Pasen - voorganger Didier Croonenberghs o.p. koormis met Muzikaal Ensemble Alegria olv Mannu Wuyts
Zo — 21	10u30	— 7de zondag van Pasen - voorganger Kiran Joy o.p. solistenmis met Valerie Vervoort, sopraan
Zo —28	10u30	— Pinksteren - voorganger Anton Milh o.p. - orkestmis Nelsonmis van J. Haydn

JUNI

Zo — 4	10u30	— Feest van de H. Drie-eenheid - voorganger Kiran Joy o.p orgelmis met thema: Kaskrakers
	12u00	— doop Samuel Van Bael - voorganger Anton Milh o.p.
	15u00	— pianorecital - Maarten Lingier op de Blüthner '1911'

DOPEN

Manu Godts — 19 februari
Elena Rodriguez Arco— 19 februari
Hannah, Kobe en Christian De Cleene— 19 maart
Rose-Marie Luxem — 19 maart

UITVAARTEN

Zuster Imelda, Maria Vereycken, Zwartzuster – Augustines — 25 maart

Vanaf Pasen 2022 nodigen de Antwerpse dominicanen u uit om op elke woensdag mee de vespers te vieren in het hoogkoor van de Sint-Pauluskerk. De dominicaanse gemeenschap in Antwerpen bestaat uit zeven broeders. Ze vieren 's morgens en 's avonds het officie, het getijdengebed in hun klooster. Eénmaal per week willen zij de intimiteit van hun gebed met u delen. Kom alvast tijdens de zomermaanden 's woensdags om 17u naar het hoogkoor in onze kerk en beleef de vespers van de predikbroeders mee in een kort moment van gebed, liederen en lezingen. Tijdens uitzonderlijke momenten en op feestdagen wordt er tijdens deze vespers gepreekt en worden ze verrijkt door de aanwezigheid van een koor.

Paul*lus*

Sint-Pauluskerk Antwerpen
Sint-Paulusstraat 22
2000 Antwerpen
T 0477 97 07 13 (secretariaat)
T 0497 23 83 60 (pastoor)
info@sintpaulusantwerpen.be
www.sintpaulusantwerpen.be

Redactie:
Didier Croonenberghs (pastoor), Caroline De Wever (directeur), Walter Geluyckens (voorzitter Sint-Paulusvrienden), Guido Meeussen (hoofdredacteur), Joris Reymer en Erwin Vandecauter (lay-out en grafische vormgeving), Armand Storck (coördinatie), Leo Van achter (logistiek),
Bart Rodyns (muziek), Inès Ducès (hoofd muziekkapel)

Vormgeving
We make.

Drukkerij
zwartopwit

V.U.
Didier Croonenberghs en Paul Bistiaux,
Sint-Pauluskerk,
Sint-Paulusstraat 22, 2000 Antwerpen

Digitaal
www.sintpaulusantwerpen.be
redactie@sintpaulusantwerpen.be

Verkoop
losse nummers (aan de balie in de kerk), 5 euro;

100%
CO_2-neutraal gedrukt
op gerecycleerd papier

Sint Paulus